

A GYEPGAZDÁLKODÁS FEJLESZTÉSE DOMB- ÉS HEGYVIDÉKI TERÜLETEKEN

Krisztián József

Az 1994. évi LV. törvény rendelkezik a termőföldről, annak a 62. §-a a földhasználó kötelességévé teszi "erodált vagy erózióra hajlamos területen a földhasználó köteles olyan művelési módot alkalmazni, amely elősegíti a csapadékvíz talajba jutását, a legelő területeken fokozott gondot fordítani a talajt kímélő legeltetésre, és ahol a gyeptakaró a talajvédelem követelményeinek nem felel meg, azt felújítással helyreállítani. Egyetért abban valamennyi "földhasználó", hogy mezőgazdasági kultúráink közül a természetes, vagy telepített gyep a legjobb talajvédő hatású, mivel legjobban megközelíti a természetes vegetációk talajvédő hatását. Abban is egyetért, hogy nélkülözhetetlenek a legelők a kérődző állatfajok nevelésében, tartásában. Nem kevésbé abban, hogy nagy kiterjedésű legelőterületeinket nem hasznosítani; elvadulni hagyni; (haszontalan parlagterületté, bozótossá), nemcsak törvénybe ütköző cselekedet, hanem ellentmond földhasználatunknak is, és tűzés nélkül mondhatjuk, hogy a nemzet legalapvetőbb érdekeinek is.

A lejtős területi gyephasználat tradíciói

Domb- és hegyvidéki térségeinkben a gazdálkodás meghatározó tényezője volt a legeltetéses állattartás. Megfelelt a talajvédelem és a gazdaságos területhasznosítás követelményeinek. Kialakultak térségenként a különböző állatfajok hagyományos tartási rendszerei, melyek összhangban voltak a térségek ökológiai, közgazdasági adottságaival.

A legeltetéses állattartás ugyanakkor feltételezte a szántóföldi szalastakarmány-termesztés fejlesztését, hiszen a téli takarmány szükségletet rendszerint nem elégítette ki a kaszálók fűtermése. Köztudott, hogy szántóföldi növényeink közül legjobb talajvédő hatásúak az évelő pillangós virágú növények. Termesztésük fontosságát nemcsak jó talajvédő hatásukkal indokolom, de a többéves termesztés kisebb művelési költsége ugyancsak nagy jelentőségű gazdasági tényező a lejtős területeken. A szalastakarmány termesztés elmaradása nagymértékben hozzájárult a lejtős területek talajpusztulásához, a hegy- és dombvidéki térségeken a torz, a talajvédelem követelményeinek nem megfelelő vetésszerkezet kialakulásához. Jól kiegészítette egymást a szántóföldek és a gyeses területek - legelők, kaszálók - hasznosítása mindaddig, amíg az állattartást is sújtó oktan arviszonyok nem száműzték domb- és hegyvidéki területeinkről a kérődző állatfajokat.

A lejtős területű gyepek hasznosítása napjainkban

A legelő mint természeti, gazdasági egység feltételezi a legelő állat jelenlétét. Legelő állat nélkül nemcsak funkcióját veszti a legelő, hanem fokozatosan leromlik, elgazosodik, elbozótosodik és rajta uralkodóvá válnak értéktelen gyomfajok. E jelenségnek; sajnálatos módon folyamatlak lehetünk tanúi napjainkban. A legelő állatállomány drasztikus csökkenését követi lejtős területű gyepeink értékvesztése, pusztulása. A lejtős területű megyeinkben a szarvasmarha állomány 36-63%-kal, a juh állomány 44-56%-kal csökkent 1994-ig, 1988. évhez viszonyítva (lásd táblázat).

A kérődző állatállomány változása néhány lejtős területű megyében és Magyarországon
1000 db

Megyék	Szarvasmarha		Csökkenés aránya %	Juh		Csökkenés aránya %
	1988	1994		1988	1994	
Borsod-Abaúj-Zemplén	99	43	57	113	63	44
Nógrád	38	14	63	25	15	40
Veszprém	84	54	36	91	32	55
Magyarország	1.690	910	46	1.426	947	34

Az állatállomány csökkenése lejtős területeken még nagyobb arányú volt mint a megyék sík területű térségeiben, hiszen az adatok megyei összesítésből származnak. Az elhanyagolt domb- és hegyvidéki legelők pusztulását, elvadulását jól láthatjuk középhegységi területeinken. Becsülni sem lehet a rendbehozatal, az újrahasznosítás többletköltségeit.

A fejlesztés igénye, lehetőségei

Nem mondhatunk le lejtős gyepeinkről, noha jól tudjuk, hogy a nyilvántartott 1.148.000 hektár (1995. évi adat) nem tekinthető hasznosítható legelőnek, kaszálónak. Becsések szerint a nyilvántartott terület mintegy harmada erdősíthető, erdősítésre várt hosszú évek óta. Az elhanyagolt, elbozótosodott, erodált gyepek területek jórésze feltétlenül erdőterület domborzati adottságai, tágoltsága miatt is. Az erdősítés igénye nem vitatható, költségfedezetének megteremtése napjainkban nem is prognosztizálható.

Alig kevésbé elhanyagoltak a legeltetéssel még hasznosított gyepek területek. A ma már nélkülözhetetlen ásványi trágyázás nélkül fűtermésük kitettségüktől, meredekségüktől függően 2-3 tonna között változik hektáronként. Elvéve láthatunk gyomirtó kaszálást,

vagy egyéb gyomirtást. A legelő állat nagy területek bejárására kényszerül, hogy elegendő takarmányt fogyaszthasson.

Minden józan gazdasági célszerűségnek, értékelésnek ellentmond a vázolt állapot. A hasznosítatlan, veszni hagyott területen túl a domb- és hegyvidéki térségekben élő népesség elszegényedése, elhagyatottsága sem tarthatja érzéketlenül azokat az erőket, amelyek képesek a folyamatok kedvező irányú megváltoztatására.

Ismerjük - a hazai gyepkutatás feltárta - a gyepgazdálkodás, gyephasznosítás különböző ökológiai adottságú területekre adaptálható módjait. Azok alkalmazási lehetőségeit várjuk. Nem tudjuk elhinni, hogy nincs szüksége az országnak gyepterületeink hasznosítására. A hazai tej és húsfogyasztás drasztikus csökkenése, a számtalanszor - évszázadok óta - bizonyított exportlehetőségeink egyaránt feltételezik gyepgazdálkodásunk fejlesztését. Nem kevésbé elhanyagolható a fejlesztés, földvédelmi, talajvédelmi, tájvédelmi, tájesztétikai és nemzetgazdasági jelentősége.

Szerző: Dr. Krisztián József c. egyetemi docens

GATE "Fleischmann Rudolf" Mezőgazdasági Kutató Intézet, Kompolc